

ЗОЛТАН ШОЛТЕС ТА ЗАКАРПАТСЬКА ШКОЛА ЖИВОПИСУ

Штець В. О., старший викладач кафедри «Дизайн та основи архітектури»
Національного університету «Львівська політехніка»

Анотація. В статті розглядаються особливості закарпатської школи живопису на прикладі творчості З. Шолтеса. Характеризуються, також риси індивідуального творчого методу художника, стилістика його творів, робиться акцент на пейзажному жанрі як провідному у творчості З. Шолтеса.

Ключові слова: живопис, пейзаж, колір, реалізм, імпресіонізм, закарпатська школа живопису.

Аннотация. Штець В.О. Золтан Шолтес и закарпатская школа живописи. В статье рассмотрены особенности закарпатской школы живописи на примере творчества З. Шолтеса. Характеризируются, также, основные черты индивидуального творческого метода художника, стилистика его работ, в частности, в пейзажном жанре.

Ключевые слова: живопись, пейзаж, цвет, реализм, импрессионизм, закарпатская школа живописи.

Annotation. Shtetc V.O. Zoltan Sholtes and the Zakarpatian school of painting. In article features of the Zakarpatian school of painting on the example of of Z.Sholtes's creativity are considered. The basic lines of individual creative method of the artist, in particular in a landscape genre are analyzed, also.

Keywords: painting, a landscape, the color, realism, impressionism, Zakarpatian school of painting.

Постановка проблеми. Закарпатська художня школа – це унікальне повновартісне явище на загальному тлі української національної образотворчості. Її мистецькі засади, закладені кількома поколіннями талановитих художників, визначаються тяжінням до життєдайних джерел народного мистецтва, самобутньої етнокультури Карпат й, однаково, відкритістю до інноваційних пошуків та осягів європейського живопису. Самобутні, настроєвовиразні твори закарпатських живописців своєю оригінальністю, емоційністю та відкритістю, особливою палітрою та декоративністю легко вирізняються з-поміж творів інших регіональних шкіл та мистецьких осередків України.

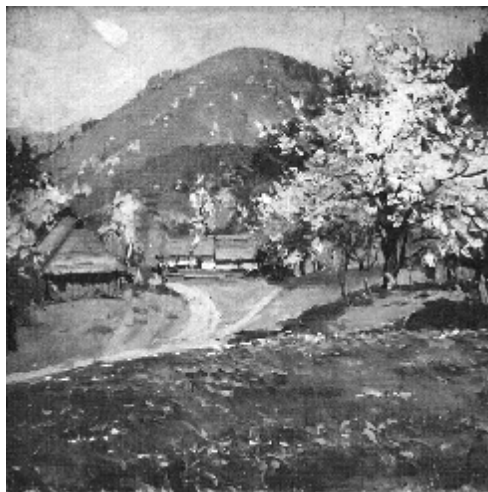
Сам термін «Закарпатська школа живопису» виник наприкінці 1950-х років, коли фахівці радянської мистецтвознавчої науки відкрили для себе яскраву неповторну і своєрідну художню культуру карпатського краю з виразними локальними і часовими ознаками, а також сукупністю індивідуальних творчих манер цілої плеяди талановитих митців – А. Ерделі, Й. Бокшая, Ф. Манайла, А. Коцки, Г. Глюка, В. Габди, Е. Контратовича, З. Шолтеса, А. Кашшая та інших.

Мета даної публікації полягає у дослідженні особливостей живопису регіональної мистецької школи на прикладі одного із найяскравіших її представників З. Шолтеса.

Стаття виконана за планом НДР НУ «Львівська політехніка».

Результати роботи. Становлення закарпатської школи живопису нерозривно пов'язане з іменами Йосипа Бокшая (1891-1975) та Адальберта Ерделі (1891-1955) Здобувши освіту в Будапештській академії мистецтв та створивши, спершу, приватну Публічну школу малювання а далі – Товариство діячів образотворчого мистецтва Підкарпатської Русі, що піклувалося нагальними питаннями розвитку мистецтва краю, вони намагалися прищепити на рідному ґрунті новітні тенденції європейського мистецтва, змінити естетичну свідомість місцевих художників, вивести її зі стану провінціалізму. Загалом, громадянська та творча позиція цих митців стала рушійною силою на шляху до формування принципів та ідей такого культурного феномену як «Закарпатська школа живопису». Під безпосереднім впливом Й. Бокшая та А. Ерделі розвинулася, згодом, творчість А. Коцки (1911-1987), Е. Контратовича (нар. 1912р.), А. Борецького (1910-1990), Ф.Манайла (1910-1978) та інших, творчі потуги яких, на шляху до увиразнення цієї регіональної школи на мапі української образотворчості дали вагомий результат.

Одним з найпомітніших представників закарпатської школи живопису був учень та послідовник Й. Бокшая, заслужений художник України Золтан Шолтес (1909-1990). Сьогодні важко уявити собі образотворчу культуру Закарпаття без емоційних, неперевершено романтичних, тонко колористичних та неповторних, за образотворчими ознаками, краєвидів митця. Він вважається одним з найбільш талановитих співців величних карпатських панорам.

*Рис. 1. «Квітуча верховина»
(1959)*

*Рис. 2. «Зима в
ставному» (1979)*

*Рис. 3. «Струківська
церква» (1971)*

Рис. 4. «Зима» (1968)

Рис. 5. «Над річкою»
(1939)

Рис. 6. «Зимовий пейзаж» (1970)

Щаслива життєва місія З. Шолтеса дозволила йому поєднувати творчу, громадсько-організаційну та душпастирську діяльність. З 1933 р. митець, рукоположений в сан священнослужителя, виконує обов'язки священника; паралельно – активно творчо працює, влаштовує виставки, стає членом, спершу, Спілки художників Чехословаччини, далі – Угорщини. У 1945 З. Шолтес стає співзасновником Закарпатської спілки художників України, а через тридцять років – отримує звання Заслуженого художника України. Численні виставки (серед яких 8 персональних) привертаять до творчості художника увагу видатних людей – письменників, митців. Високо цінував мистецьку діяльність З. Шолтеса американський художник та письменник Рокуел Кент. Побачивши на виставці полотна митця, він спеціально приїздив до Ужгорода, щоб особисто зустрітись з їх автором. Ми можемо припустити, що американцю був близький епічний розмах у пейзажах Шолтеса, завдяки якому вони сповнювались монументального звучання. Цікавився творчістю З. Шолтеса і відомий український графік, прихильник закарпатської школи живопису В. Касіян. Кольорові та світлові знахідки на полотнах художника і загалом його творчу манеру, Касіян ставив у один ряд з творами французьких імпресіоністів [1, 7].

Талант митця проявився у гострому відчутті та образному осмисленні гармонії та естетичної цінності природного світу. У будь-якому, здавалося б, невивагливому природному мотиві, він умів вирізнити та творчо передати майстерною високохудожньою мовою живопису щедре багатство кольорів і форм; втілити через неповторні колористичні коди та емоційно-образне наповнення неперевершену красу закарпатських пейзажів. Вони, власне, і були головним джерелом творчого натхнення для З. Шолтеса. «Необхідно тільки бачити і відчувати, і тоді в малому можна розкрити великий зміст» – говорить про тематику власних творів сам художник [2, 3]. Крім відтворення мальовничих куточків карпатської природи; уважного, майже етнографічного фіксування дерев'яних церков; стежок, що неминуче ведуть до людських осель, З. Шолтес передає власний оптимістичний погляд на оточуюче середовище, розкриває національну, навіть регіональну своєрідність природи, наділяє величчю та нестримною емоційністю найбуденніші пейзажі. Характерна для художника холодна палітра («Церква в Ясині» (1937), «Спокій» (1949), «Гірське озеро» (1958), «Струківська церква» (1971), «Зима в ставному» (1979), «Зима» (1968)) іноді змінюється й тоді відчувається колористична школа Й. Бокшая («Рання весна» (1953), «Квітуча верховина» (1959), «Мукачівський замок» (1971), «Літо в горах» (1960), «Біла ужгородського замку» (1956), «Над річкою» (1939), «Зимовий пейзаж» (1970)). Огляд робіт Шолтеса засвідчив еволюцію творчого методу художника, виражену зміною колористики та поступовому наданню пейзажам рис монументальності. Загалом, палітра ранніх робіт художника є дещо стриманою, З. Шолтес застосовує тонкі кольорові співвідношення, формує простір майже невлливою вібрацією пастельних тонів. Пейзажі,

створені після 1940-их рр. мають більш виразну та чисту колористику. Художник застосовує гру яскравих відкритих кольорових рефлексів та сміливу об'ємну манеру письма.

Твори Золтана Шолтеса витримані в дусі реалістичної традиції закарпатської школи образотворення. Проте стилевий реалізм художника не заперечує наявності у експресії художнього образу його робіт рис романтизму та майже імпресіоністичного тонкого колориту. Зацікавлена суб'єктивність та реалістична достовірність створювали самобутню манеру відображення дійсності художником.

Висновки. Творчість З. Шолтеса є помітним явищем як у контексті закарпатської школи живопису, так і в загальному річищі українського образотворчого мистецтва. Його індивідуальна творча манера, увібравши в себе риси професійного вишколу та етнокультурних першоджерел, набуває своєрідного діапазону мистецького звучання.

У кожній роботі художника відчувається тісний зв'язок людини з природою завдяки особистості автора, його відношенню до улюбленого карпатського краю. Маючи улюблену тему для творчості, З. Шолтес зміг розкрити увесь свій талант, та уникнути однотонності у пейзажах, завдяки присутності у кожному з них чогось нового, незвичайного та неповторного. Кожна робота митця є самобутньою, завдяки своєму психологічному настрою, лірико-романтичному чи монументально-епічному трактуванню природи мальовничого краю. Твори З. Шолтеса є емоційно повними, вони хвилюють думку та почуття глядача і залишаються у тій незвичайній пам'яті, коли з першого погляду відрізняєш їх від робіт інших авторів.

Література:

1. Філіп Л. Меморіальна кімната заслуженого художника України З.І. Шолтеса в закарпатському обласному краєзнавчому музеї. – Ужгород, 2003
2. Персональна виставка творів З. І. Шолтеса // Каталог. – Ужгород, 1961.

Надійшла до редакції 7.09.2008